

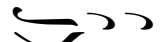
105 Κανόνες Ὄρθογραφίας Βυζαντινῆς Μουσικῆς

Κανόνες γιὰ τονισμένες συλλαβές

1. Ἡ βαρεῖα, ἡ πεταστή, καὶ τὸ ψηφιστὸν τίθεται στὶς περισσότερες τονισμένες συλλαβές, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦνται μόνο ὅταν ἀκολουθεῖ κατιῶν χαρακτήρας.¹ Τὸ ποιὸς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τρεῖς χαρακτήρες χρησιμοποιεῖται ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἂν ὁ χαρακτήρας ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι ἑτεροσύλλαβος καὶ ἀπὸ τὸ πόσοι κατιόντες χαρακτήρες ἀκολουθοῦν. Συνήθως, ὅταν ὁ ἐπόμενος χαρακτήρας εἶναι ὁμοσύλλαβος, τίθεται βαρεῖα, ἐνῶ ὅταν εἶναι ἑτεροσύλλαβος, τίθεται πεταστή. Ἀλλὰ ὅταν ἀκολουθοῦν παραπάνω ἀπὸ ἕνα κατιῶν χαρακτήρας, τίθεται ψηφιστὸν, ἄσχετα ἂν ὁ ἐπόμενος χαρακτήρας εἶναι ἑτεροσύλλαβος ἢ ὁμοσύλλαβος:

τα__

τα τα

τα τα τα

τα__

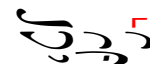
2. Ἐξαιρέσεις στὸν κανόνα 1:

α) Ἡ πεταστή τίθεται ἀντὶ τοῦ ψηφιστοῦ ὅταν ὁ ἐπόμενος κατιῶν χαρακτήρας εἶναι ἑτερόχρονος:

Στὰ κάτωθι παραδείγματα, τίθεται ψηφιστὸν διότι ὁ κατιῶν χαρακτήρας ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι ἰσόχρονος μὲ τὸν τονισμένο χαρακτήρα:

β) Ἐπίσης ἡ πεταστή τίθεται ὅταν ἀκολουθοῦν ἕνα ἢ περισσότερα ζευγάρια ἀπὸ ἀποστόφους:

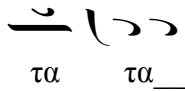

τα τα__

καὶ

τα τα__

¹ Βλέπε κανόνα 69 γιὰ ἐξαιρέσεις αὐτοῦ τοῦ κανόνα, σχετικὰ μὲ τὴν χρῆσι τῆς βαρείας χωρὶς νὰ ἀκολουθήσῃ κατιῶν χαρακτήρας.

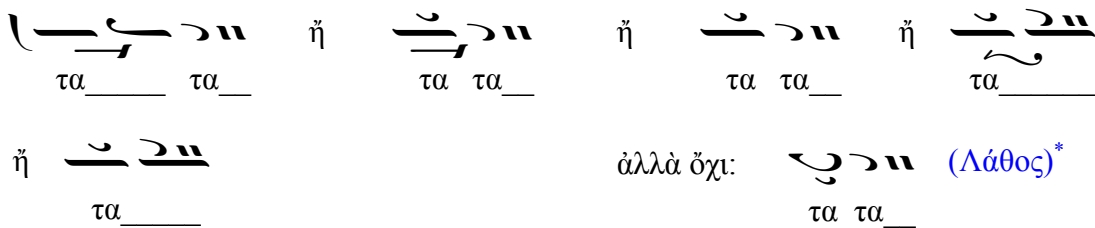
Ὁ Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ, ὅμως, ἔγραφε τὴν προηγούμενη θέσι με ὀλίγον ἀντι πεταστής:

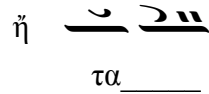
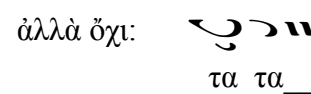
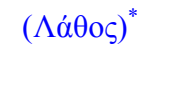

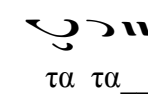
γ) Ἐπίσης, τίθεται πεταστή ὅταν ἀκολουθεῖ ἀπόστροφος με κλάσπμα τὴν ὁποία ἀκολουθεῖ ἄλλη ἀπόστροφος:

δ) Ὅμως, ἡ πεταστή δὲν χρησιμοποιεῖται σὲ δίχρονο χαρακτήρα μετὰ τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ ἓνας μόνο κατιῶν χαρακτήρας:

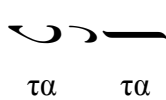
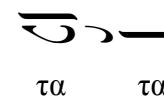
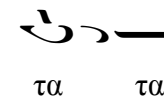
ἢ ἢ ἢ

ἀλλὰ ὄχι: (Λάθος)*

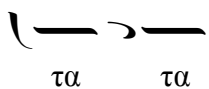
Ἡ ἀκόλουθη θέσις, ὅμως, ἀποτελεῖ ἐξαιρέσι σὲ αὐτὸν τὸν κανόνα:

ε) Ἐνας ἀνιῶν χαρακτήρας τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ μία μόνο ὁμοσύλλαβη ἀπόστροφος δὲν μπορεῖ νὰ γραφῆ με βαρεῖα ἐὰν ἡ ἀπόστροφος δὲν εἶναι ἐγγοργος (δηλ. με γοργόν, δίγοργον, ἢ τρίγοργον). Γιὰ νὰ τονισθῆ ἐκεῖνος ὁ ἀνιῶν χαρακτήρας, γράφεται με πεταστή ἀντι γιὰ βαρεῖα. Ἀλλὰ στὴν ἴδια περίπτωσι, ἓνα ἴσον ἢ κατιῶν χαρακτήρας γράφεται με βαρεῖα.

   (Σωστό)

 (Σωστό)

 (Λάθος)

* Τηρήθηκε αὐτὸς ὁ κανόνας ἀπὸ τοὺς περισσότερους ἀπὸ τοὺς μεγάλους συνθέτες τοῦ 19ου αἰῶνος, ὅπως ὁ Γρηγόριος ὁ Πρωτοψάλτης, ὁ Χουρμούζιος ὁ Χαρτοφύλαξ, ὁ Πέτρος ὁ Ἐφέσιος, καὶ ὁ Θεόδωρος Φωκαεὺς. Ἀλλὰ ὁ Στέφανος ὁ Λαμπαδάριος συχνὰ ἔκανε ἐξαιρέσι σ' αὐτὸν τὸν κανόνα, ὅταν ἔγραφε τὴν κάτωθι θέσι:

3. Η τονισμένη συλλαβή πριν από ένα συνεχές έλαφρόν, συνήθως θα γραφή ή με πεταστή ή με ψηφιστόν, ανάλογα με τις συλλαβές που ακολουθούν και ανάλογα με την διάρκεια της τονισμένης συλλαβής: *

4. Η πεταστή δεν μπορεί να γραφή με κλάσμα όταν ακολουθούν δύο έγγοργες απόστροφοι, εκτός αν προηγείται βαρεΐα.

5. Η μοναδική περίπτωση του ψηφιστού μετά το οποίο δεν ακολουθούν τουλάχιστον δύο κατιόντες χαρακτήρες είναι η έξης συνηθισμένη θέσις:

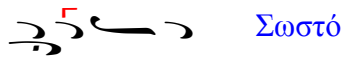
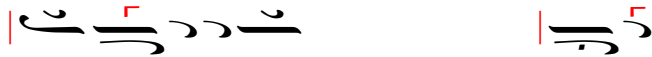
6. Το ψηφιστόν δεν τίθεται σε χαρακτήρα μετά το οποίο ακολουθεί έλαφρόν. Μπορεί όμως να τεθή πεταστή.

ή ως έξης:

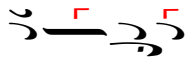
* Ο Γρηγόριος ο Πρωτοψάλτης, ο Πέτρος ο Έφεσιος, ο Θεόδωρος Φωκαεύς, και ο Ίωάννης ο Λαμπαδάριος τήρησαν αυτόν τον κανόνα. Άλλά ο Χουρμούζιος ο Χαρτοφύλαξ και ο μαθητής του ο Στέφανος ο Λαμπαδάριος έγραφαν το δεύτερο παράδειγμα σ' αυτόν τον κανόνα με πεταστή αντί με ψηφιστόν. Αυτό το παράδειγμα σπανίως γράφεται ούτε με πεταστή ούτε με ψηφιστόν, αλλά άπλως ως όλιγον.

Κανόνες για Χαρακτήρες στην Άρσι

7. Το αντικένωμα μπορεί να τεθῆ κάτω ἀπὸ ἓνα ὀλίγον (ἔγγοργο ἢ μῆ) στὴν ἄρσι ὅταν ἀκολουθεῖ κατιῶν χαρακτήρας. Τὸ αντικένωμα μπορεί νὰ τεθῆ στὴν θέσι μόνο ὅταν συνοδεύεται μὲ ἀπλῆ, καὶ τότε ἀκολουθεῖ μόνο ἓνας κατιῶν χαρακτήρας.

8. Δύο συνεχόμενοι χαρακτήρες δὲν μποροῦν νὰ γραφοῦν μὲ ἀντικένωμα.

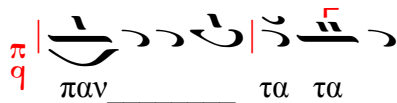

Σωστό

Λάθος

9. Ἡ μονόχρονη πεταστή μπορεί νὰ βρεθῆ στὴν ἄρσι, ὅπως στὰ ἐξῆς παραδείγματα:

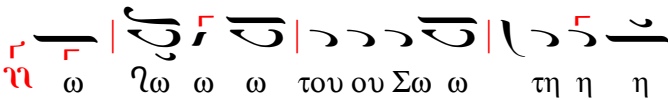
παν _____ τα τα

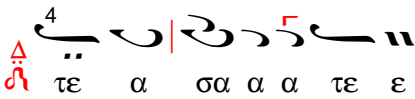
το ε ε λε ε

η η η η της πα α νη

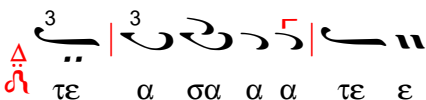

ω ω ω του ου Σω ω τη η η

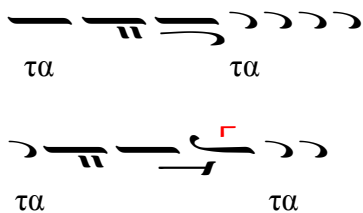
τε α σα α α τε ε

Ἄν καὶ μερικοὶ παρουσιάζουν τὸ τελευταῖο ὡς παράδειγμα τῆς μονόχρονης πεταστῆς στὴν ἄρσι, ὁ Γεώργιος Χατζηθεοδώρου πιστεύει ὅτι σὲ τέτοιες περιπτώσεις ὀρθότερο εἶναι νὰ τεθῆ ἡ πρώτη πεταστή στὴν θέσι, ἀλλάζοντας τὸ ρυθμὸ ὡς ἐξῆς:

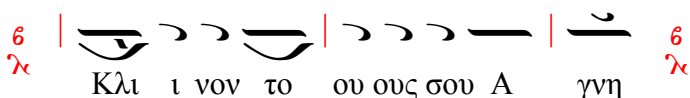

τε α σα α α τε ε

10. Όταν ο έτεροσύλλαβος κατιών χαρακτήρας προηγείται από πολλούς ανιόντες χαρακτήρες, ο τελευταίος ανιών χαρακτήρας συχνά γράφεται ως όλιγον με άντικένωμα ή ως όλιγον που συνδέεται με όμαλόν σε έγγοργο ίσον.

11. Το ψηφιστόν μπορεί επίσης να τεθῆ σε χαρακτήρα που είναι στην ἄρσι, όπως στο ἐξῆς παράδειγμα:

Καὶ ὁμως, κατὰ τὴν γνώμη τοῦ Κωνσταντίνου Πανᾶ,* ὀρθότερο θὰ ἦταν νὰ γραφῆ αὐτὸ τὸ παράδειγμα ὡς ἐξῆς:

12. α) Στὴν ἀνάβασι δύο φωνῶν με ὀλίγον, τὸ κέντημα τίθεται δεξιὰ ἀπὸ τὸ ὀλίγον ἐκτὸς ἀν ἀκολουθῆ κατιών χαρακτήρας, ὅποτε τὸ κέντημα τίθεται κάτω ἀπὸ τὸ ὀλίγον.

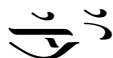
β) Ἀλλὰ ὅταν ἡ ἀνάβασις δύο φωνῶν εἶναι στὴν ἄρσι, τὸ κέντημα τίθεται κάτω ἀπὸ τὸ ὀλίγον, ἀκόμα καὶ ὅταν δὲν ἀκολουθεῖ κατιών χαρακτήρας.

γ) Ὄταν ἡ ἀνάβασις δύο φωνῶν συνοδεύεται με κλάσμα, τὸ κέντημα τίθεται δεξιὰ ἀπὸ τὸ ὀλίγον (καὶ τὸ κλάσμα πάνω ἀπὸ τὸ ὀλίγον) ἄσχετα με τὸ ποιὸς χαρακτήρας ἀκολουθεῖ.

δ) Ὄταν ὁμως ἡ ἀνάβασις δύο φωνῶν με κλάσμα ἔχει καὶ ψηφιστόν, τὸ κέντημα πάντοτε τίθεται κάτω ἀπὸ τὸ ὀλίγον.

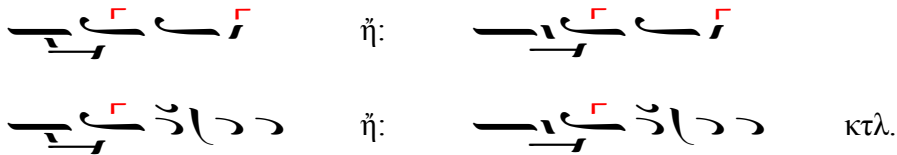

* Πανᾶ, Κωνσταντίνου Ι., *Θεωρία, Μέθοδος καὶ Ὄρθογραφία τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς*, Ἀθῆναι, ἐκδοσις πρώτη, 1970, σελ. 162.

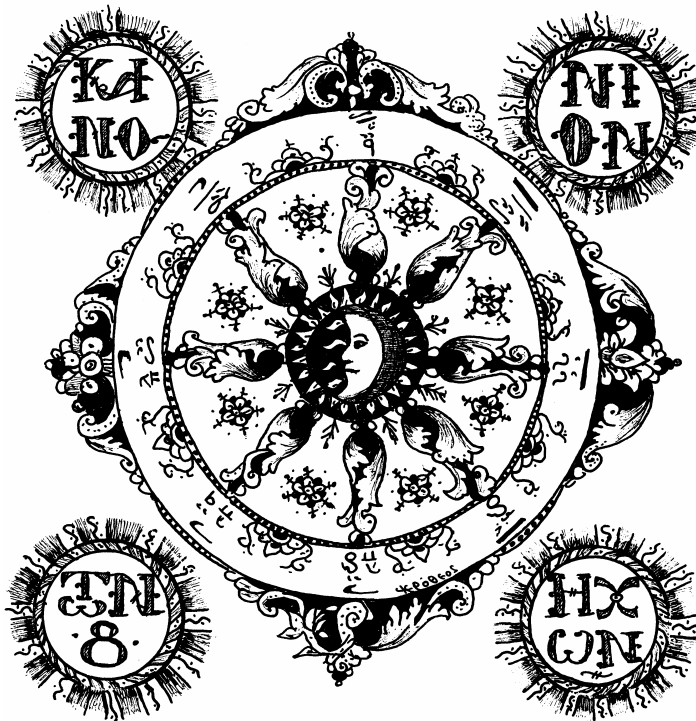
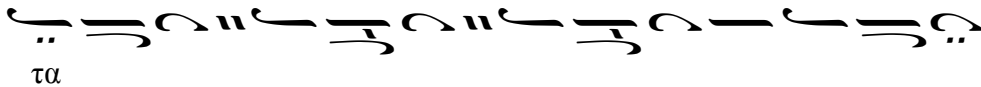
ε) Όταν ή ανάβασις δύο φωνῶν έχει διπλή ή τριπλή, τὸ κέντημα πάντοτε τίθεται δεξιά ἀπὸ τὸ ὀλίγον, ἀκόμα καὶ ἂν ἀκολουθῆ κατιῶν χαρακτήρας.

13. Όταν ή ανάβασις δύο φωνῶν συνδέεται με ἕνα ἴσον, ὁ προηγούμενος κανόνας δὲν ἰσχύει, ὅποτε τὸ κέντημα μπορεῖ νὰ γραφῆ εἴτε κάτω ἀπὸ τὸ ὀλίγον εἴτε δίπλα στὸ ὀλίγον.

14. Όταν ὁμοσύλλαβο ἐλαφρὸν ἀκολουθεῖ τὸ ὀλίγον, τὸ ὀλίγον γράφεται με ἀντικένωμα.

Κανόνες για τὸ Ὀλίγον

15. Ὄταν ὁ τελευταῖος ἀπὸ πολλοὺς ἀνιόντες χαρακτῆρες ἔχει κλάσμα, θὰ γραφῆ ὡς ὀλίγον ἐὰν ἀκολουθῆ μόνο ἓνας κατιῶν χαρακτῆρας, ἢ ὡς πεταστὴ ἐὰν ἀκολουθοῦν δύο ἢ περισσότεροι κατιόντες χαρακτῆρες.

τα τα__ τα τα__ τα

τα_____ τα τα τα_____

16. Ὄταν γράφεται φθορὰ στὴ συμπλοκὴ ὀλίγου, ὑψηλῆς καὶ κεντημάτων, ἡ φθορὰ γράφεται ἀπὸ κάτω ὅταν ἰσχύη γιὰ τὸ ὀλίγον () καὶ ἀπὸ πάνω ὅταν ἰσχύη γιὰ τὰ κεντήματα (). Ὄταν ὁμοῦς αὐτὴ ἡ συμπλοκὴ ἔχη καὶ ψηφιστόν, ἡ φθορὰ πρέπει νὰ τεθῆ ἀπὸ πάνω, ἀκόμα ὅταν ἰσχύη γιὰ τὸ ὀλίγον ()

17. Στὴ συμπλοκὴ: βαρεῖα, ἔγγοργος ἀπόστροφος καὶ ὀλίγον, ἡ ἀπόστροφος γράφεται μὲ σύνδεσμο (ἕτερον) μόνο ὅταν κατιῶν χαρακτῆρας ἀκολουθεῖ τὸ δεῦτερο ὀλίγον.

 Σωστό

 Σωστό

 Σωστό

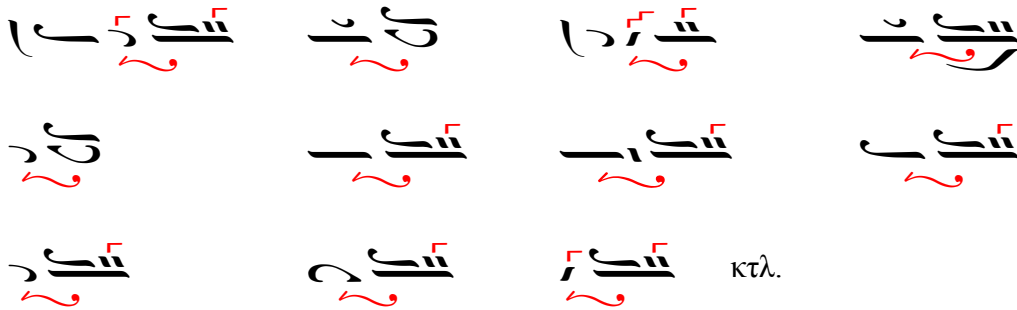
Ἀλλὰ ἡ ἐξῆς συνηθισμένη θέσις ἀποτελεῖ ἐξαίρεσι σὲ αὐτὸν τὸν κανόνα:

 Σωστό

18. Γιὰ νὰ τονισθῆ ἡ ἀπόστροφος ἢ τὸ ἴσον πὺ συνοδεύεται ἀπὸ ἴσον, γράφεται πάνω ἀπὸ ὀλίγον. (Αὐτὸ συμβαίνει σπανίως)

19. Οί ἐξῆς συμπλοκῆς ἐπίσης πρέπει νά γραφοῦν μέ σύνδεσμο ὅταν οἱ χαρακτῆρες εἶναι ὁμοσύλλαβοι:

20. Ὅταν τὸ ψηφιστὸν γράφεται κάτω ἀπὸ κατιόντα χαρακτῆρα, μπαίνει ὀλίγον στὴ μέση γιὰ "στήριγμα":

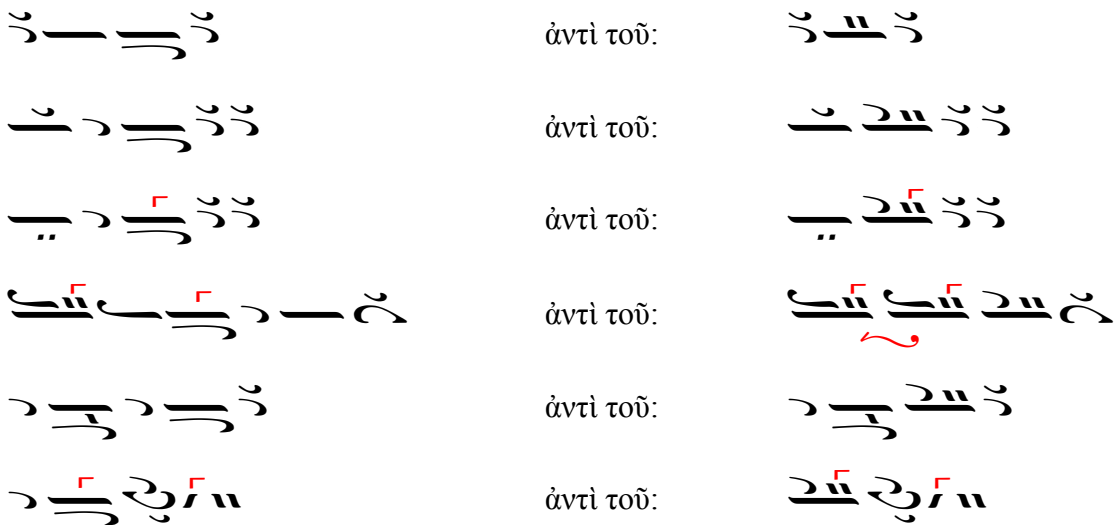
21. Ἡ ἐξῆς θέσις συνήθως γράφεται μέ ψηφιστόν:

Ὁ Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ ὁμως, ἔγραφε αὐτὴν τὴν θέσι μέ ἀντικένωμα:

Καὶ γενικά, ὁ Χουρμούζιος προτιμοῦσε τὸ ὀλίγον μέ ἀντικένωμα, ἐνῶ ὁ Γρηγόριος ὁ Πρωτοψάλτης καὶ ἄλλοι προτιμοῦσαν τὰ κεντήματα πάνω ἀπὸ τὸ ὀλίγον. Ἐγραφε:

κτλ.

Κανόνες για τὰ Κεντήματα

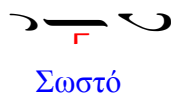
22. Τὰ κεντήματα ποτέ δὲν ἔχουν δική τους συλλαβή (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν περίπτωσηι τῶν κρατημάτων) καὶ ποτέ δὲν βρίσκονται στὴν θέση.
23. Ὅταν τὰ κεντήματα τίθενται κάτω ἀπὸ τὸ ὀλίγον, αὐτὴ ἢ συμπλοκὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη ἴδια συλλαβή (ἀφοῦ σ' αὐτὴν τὴν συμπλοκὴ ἐκτελοῦνται πρῶτα τὰ κεντήματα καὶ ἀφοῦ τὰ κεντήματα ποτέ δὲν ἔχουν ἴδια συλλαβή).

24. Τὰ κεντήματα δὲν μποροῦν νὰ γραφοῦν πρὶν ἀπὸ τὸ συνεχὲς ἐλαφρὸν ἢ τὴν ἔγγοργη ὑπορροή. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, κεντήματα πάνω ἀπὸ τὸ ὀλίγον δὲν μποροῦν νὰ γραφοῦν πρὶν ἀπὸ τὸ συνεχὲς ἐλαφρὸν ἢ τὴν ἔγγοργη ὑπορροή. Σὲ τέτοια περίπτωσηι, ἀντικαθίστανται τὰ κεντήματα ἀπὸ τὸ ὀλίγον μὲ ψηφιστόν.

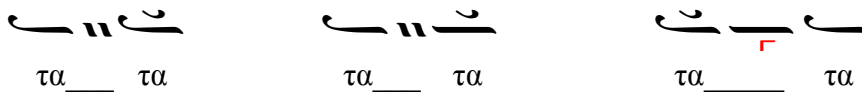
25. Ἐγγοργα κεντήματα πρέπει νὰ γραφοῦν ὡς ἔγγοργο ὀλίγον ὅταν ἀκολουθῆ πεταστή.

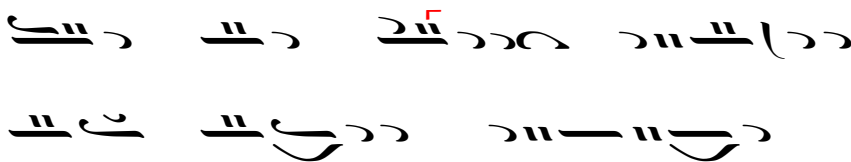
26. Γιὰ νὰ μὴν γραφοῦν τρία κεντήματα μαζί, τὰ κεντήματα ποὺ θὰ ἀκολουθοῦσαν ἓνα κέντημα ἀντικαθίστανται ἀπὸ τὸ ὀλίγον:

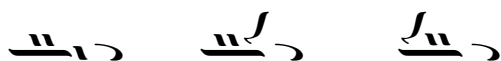
27. Ἡ ἀνάβασις μιᾶς φωνῆς μεταξὺ δύο ἴσων ἢ μεταξὺ ἴσου καὶ ὀλίγου γράφεται ὡς κεντήματα. Ὅταν ὁμοῦς αὐτὴ ἢ ἀνάβασις εἶναι ἔγγορη, γράφεται ὡς ὀλίγον:

28. Στὰ προηγούμενα παραδείγματα, τὰ κεντήματα δὲν γράφονται μαζί με τὸ ὀλίγον πάνω ἀπὸ ὀλίγον. Τὰ κεντήματα συνήθως γράφονται πάνω ἀπὸ ὀλίγον μόνο ὅταν ἀκολουθεῖ κατιῶν χαρακτήρας ἢ ἴσον με κλάσμα ἢ ἴσον με ψηφιστόν, ὄχι ὁμοῦς ὀλίγον με ψηφιστόν:

29. Παρομοίως, ὅταν ὑπάρχη ἢ ὑπερβατὴ ἀνάβασις δύο, τεσσάρων ἢ πέντε φωνῶν τὴν ὁποῖαν ἀκολουθοῦν κεντήματα καὶ κατιῶν χαρακτήρας, τὰ κεντήματα γράφονται πάνω ἀπὸ τὸ ὀλίγον:

Ἀλλὰ οἱ ὑπερβατέες ἀναβάσεις τριῶν, ἕξι καὶ περισσοτέρων φωνῶν δὲν μποροῦν νὰ γραφοῦν με κεντήματα πάνω ἀπὸ τὸ ὀλίγον, διότι τὰ κεντήματα θὰ ἦταν πολὺ κοντὰ στὸ κέντημά τους, ὁπότε θὰ προκαλοῦσε σύγχυσι.

Λάθος

Γιὰ αὐτὸν τὸν λόγο, σὲ τέτοιες περιπτώσεις, τὰ κεντήματα ἀντικαθίστανται ἀπὸ τὸ ὀλίγον.

30. Ἡ ἀνάβασις μιᾶς φωνῆς ὕστερα ἀπὸ ὑπερβατὴ ἀνάβασι τριῶν φωνῶν καὶ πρὶν ἀπὸ ἴσον ποὺ τονίζεται γράφεται ὡς κεντήματα καὶ ὄχι ὡς ὀλίγον.

31. Ἐγγοργα κεντήματα πρέπει νὰ τεθοῦν πάνω ἀπὸ ἓνα ὀλίγον ὅταν προηγεῖται ἴσον.

τα _____ τα

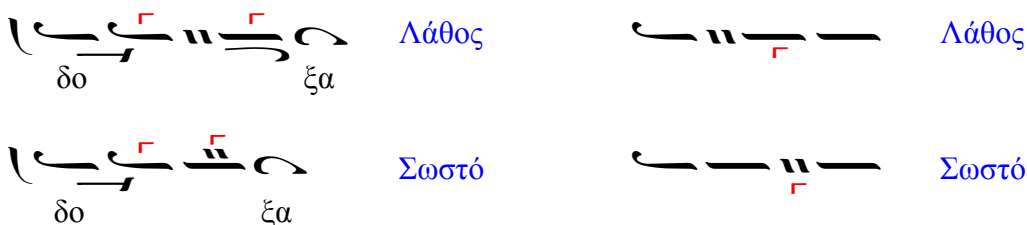
32. Μια άπλη πρέπει να γραφή δεξιά από τὸ γοργὸν στὶς ἐξῆς θέσεις:

33. Τὰ κεντήματα δὲν τίθενται πάνω ἀπὸ τὸ ὀλίγον ὅταν βρίσκονται στὴν ἄρσι ἐνὸς διγόργου ἢ τριγόργου, ἔστω καὶ ἂν ἀκολουθῆ κατιῶν χαρακτήρας.

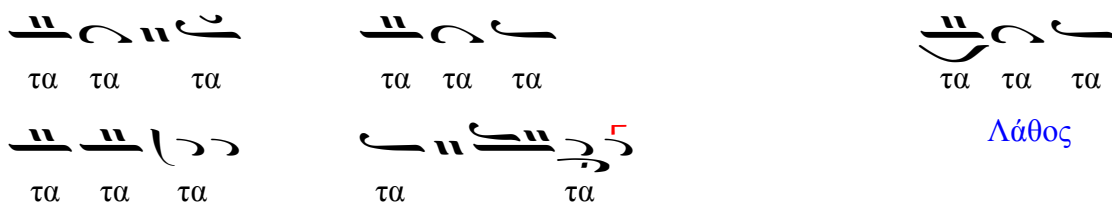
34. Ὁ ἐγγοργος χαρακτήρας δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ προηγήται οὔτε νὰ ἀκολουθῆται ἀπὸ κεντήματα.

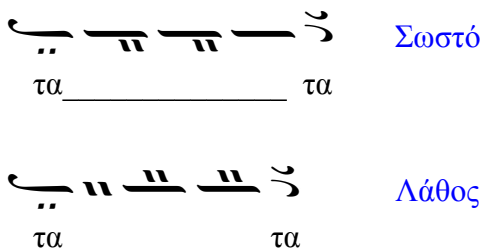
35. Κατὰ τοὺς νεωτέρους, ὅταν ἡ διάρκεια τῶν κεντημάτων χρειάζεται νὰ ἐπεκταθῆ, ἀκολουθοῦνται ἀπὸ τὸ ἴσον καὶ συνδέονται μὲ τὸ ὑφέν.

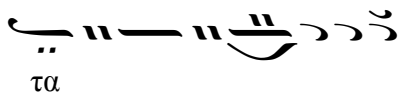
36. Ὄταν τὰ κεντήματα γράφονται πάνω ἀπὸ τὸ ὀλίγον τὸ ὁποῖον βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὸ ψηφιστόν, ἡ ἐνέργεια τοῦ ψηφιστοῦ ἰσχύει γιὰ τὰ κεντήματα. Γιὰ αὐτὸν τὸν λόγο, αὐτὴ ἢ συμπλοκὴ χαρακτήρων δὲν μπορεῖ νὰ ἀκολουθῆται ἀπὸ μόνον ἓνα κατιόντα χαρακτήρα ἢ ἀπὸ ἓνα ἄχρονο χαρακτήρα (π.χ. βαρεῖα, ἀντικένωμα, κτλ.) ἀφοῦ τὸ ψηφιστόν δὲν μπορεῖ νὰ γράφεται πρὶν ἀπὸ μόνον ἓνα κατιόντα χαρακτήρα ἢ πρὶν ἀπὸ ἓνα ἄχρονο χαρακτήρα.

37. Ὄταν τὸ μέλος ἔχει μιὰ συνεχῆ ἀνάבασι, γράφεται μὲ ὀλίγα καὶ κεντήματα ἐναλλάξ. Τὰ κεντήματα πρέπει νὰ γραφοῦν πάνω ἀπὸ τὰ ὀλίγα καὶ ὄχι ἀπὸ κάτω.

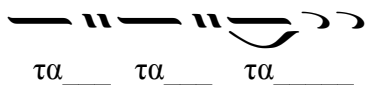
38. Όταν όμως ο πρώτος κατιών χαρακτήρας μετά από πολλούς ανιόντας χαρακτήρες είναι ισόχρονος με αυτούς, τα πρώτα κεντήματα δεν γράφονται κάτω από το όλιγον, τα δε τελευταία κεντήματα τίθενται πάνω από το όλιγον με ψηφιστόν από κάτω.

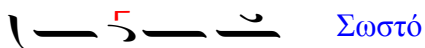
Το έξιης παράδειγμα είναι επίσης σωστό:

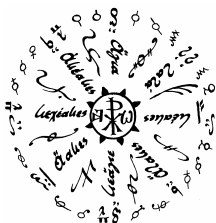
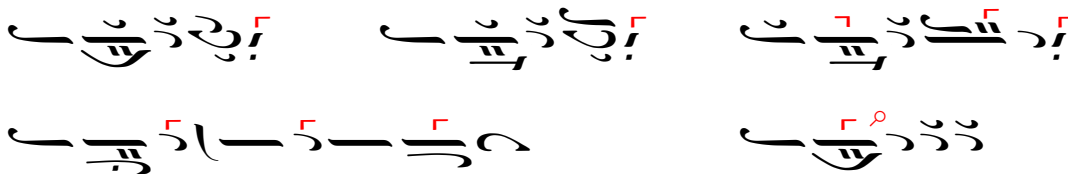
39. Όταν όμως υπάρχουν ζεύγη από ανιόντας χαρακτήρες, με μιὰ συλλαβή για κάθε ζεύγος, τα κεντήματα δεν γράφονται πάνω από τα όλιγα.*

40. Τα κεντήματα δεν γράφονται ποτέ μετά από έγγοργη απόστροφο (λόγω του κανόνα 34).

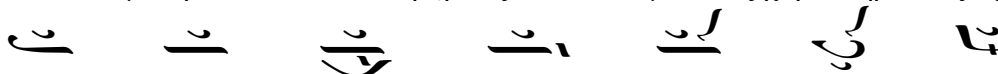
41. Όταν τα κεντήματα βρίσκονται κάτω από το όλιγον, οποιοσδήποτε άχρονος χαρακτήρας επηρεάζει το όλιγον και όχι τα κεντήματα.

* Αν και ο Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ τηρούσε αυτόν τον κανόνα, ο Γρηγόριος ο Πρωτοψάλτης και ο Θεόδωρος ο Φωκαεύς δεν τον τηρούσαν. Δηλαδή, σε αυτό το παράδειγμα, θα έγραφαν και τα δύο κεντήματα πάνω από τα όλιγα.

Κανόνες για τὸ Κλάσμα

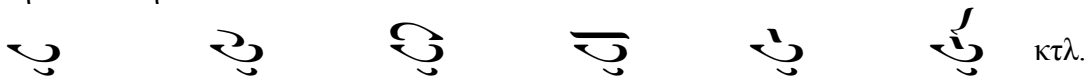
42. Τὸ κλάσμα πρέπει νὰ τοποθετηθῆ στὶς κάτωθι συμπλοκὲς χαρακτήρων ὡς ἐξῆς:

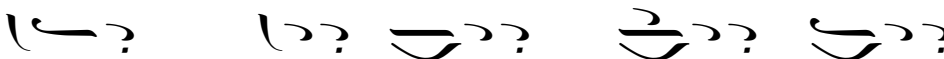
43. Τὸ κλάσμα μπορεῖ νὰ τοποθετηθῆ εἴτε ἀπὸ πάνω εἴτε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν ὑπερβατικὴ ἀνάβασι τριῶν καὶ πέντε φωνῶν, ἀλλὰ ὅταν ὑπάρχη ὁμαλὸν κάτω ἀπὸ τὸ ὀλίγον, τὸ κλάσμα πρέπει νὰ τοποθετηθῆ πάνω ἀπὸ τὸ ὀλίγον. Τὰ ἐξῆς παραδείγματα εἶναι σωστά:

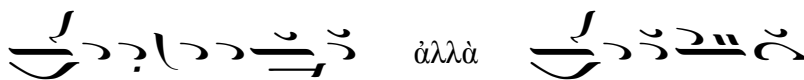
44. Ὄταν ἡ πεταστὴ γράφεται μὲ κλάσμα τὸ κλάσμα πάντοτε τοποθετεῖται ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν πεταστὴ.

45. Ἡ ἀπλὴ χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ κλάσματος στὶς ἐξῆς περιπτώσεις:

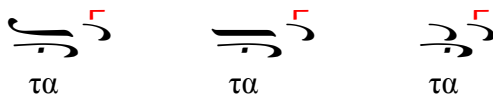
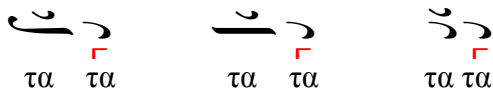
46. Ἐπίσης ἡ ἀπλὴ γράφεται ἀντὶ τοῦ κλάσματος ὅταν ἀκολουθῆ βαρεῖα:

Σωστό

Σωστό

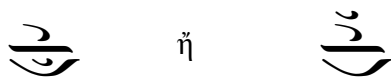
47. Ὄταν ἓνα δίχρονο ἴσον (ἢ ὀλίγον) συνοδεύεται ἀπὸ ἔγγοργη ἀπόστροφο, τὸ ἴσον γράφεται μὲ κλάσμα ὅταν ἡ ἀπόστροφος εἶναι ἑτεροσύλλαβη. Ἄλλοιῶς, τὸ ἴσον γράφεται μὲ ἀπλὴ καὶ ἀντικένωμα.

48. Τὸ κλάσμα τίθεται πάνω ἀπὸ τὸ ἐλαφρὸν μόνο ὅταν δὲν ἔχει ἄχρονο χαρακτήρα (ὅπως τὴν πεταστὴ ἢ τὸ ψηφιστόν).

49. Τὸ κλάσμα πάντοτε τίθεται πάνω ἀπὸ τὴν ἀπόστροφο. Ἀλλὰ ὅταν ἡ ἀπόστροφος ἔχει ψηφιστόν, τότε τὸ κλάσμα μπορεῖ νὰ γραφῆ ἢ ἀπὸ πάνω ἢ ἀπὸ κάτω.

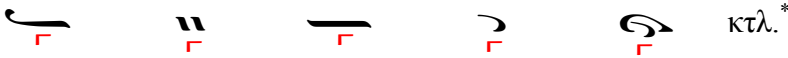

Κανόνες για τὸ Γοργόν

50. Τὸ γοργὸν τίθεται πάνω ἀπὸ σύνθετους χαρακτήρες:

συνήθως ὁμως τίθεται καὶ κάτω ἀπὸ ἀπλοῦς χαρακτήρες:

Ἀλλὰ τὸ γοργὸν πάντοτε τίθεται πάνω ἀπὸ τὴν ὑπορροή, καὶ πάνω ἀπὸ τὴν ἀπόστροφο πὺ ἀκολουθεῖται ἀπὸ ἄλλη ἀπόστροφο ἢ ἀπὸ συνεχῆς ἔλαφρόν. Ἀλλὰ ὅταν μιὰ ἔγγορη ἀπόστροφος ἀκολουθεῖται ἀπὸ ὑπορροή, τὸ γοργὸν γράφεται κάτω ἀπὸ τὴν ἀπόστροφο:

Τὸ γοργὸν τίθεται πάνω ἀπὸ ἀπλοῦς χαρακτήρες, ὅταν ἀκολουθοῦνται ἀπὸ χαρακτήρα πὺ ἔχει ἀντικένωμα, πεταστή ἢ βαρεῖα:

51. Τὸ γοργὸν δὲν μπορεῖ νὰ τεθῆ σὲ πεταστή ἢ σὲ ὀλίγον πὺ ἔχει ψηφιστόν. Ὅποτε κανένα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα δὲν μποροῦν νὰ γραφοῦν μὲ γοργόν:

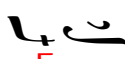
52. Μιὰ ἐξαιρέσις στὸν προηγούμενο κανόνα εἶναι τὸ γοργὸν πὺ γράφεται πάνω ἀπὸ τὸ ὀλίγον πὺ ἔχει ἀπὸ κάτω κεντήματα καὶ ψηφιστόν:

53. Τὸ γοργὸν μπορεῖ νὰ γραφῆ μαζί μὲ τὴ διπλῆ μόνο σὲ ἀπόστροφο, καὶ ὄχι σὲ ἔλαφρόν ἢ σὲ χαμηλή.

 Σωστό

 Λάθος. Πρέπει νὰ γραφῆ ἔτσι:

 Λάθος. Πρέπει νὰ γραφῆ ἔτσι:

* Τὸ παράδειγμα ἑνὸς ὀλίγου μὲ γοργὸν ἀπὸ πάνω στὸν κανόνα 8 ἀποτελεῖ ἐξαιρέσι αὐτοῦ τοῦ κανόνα. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἐξαιρέσις εὐκολὰ δικαιολογεῖται μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὀλίγον ἦταν σύνθετος χαρακτήρας τοῦ ὁποῖου ἀφαιρέθηκε τὸ ἀντικένωμα.

Κανόνες για τη Βαρεΐα

54. Δύο συνεχόμενες όμοσύλλαβες απόστροφος συνήθως παίρνουν βαρεΐα, ασχέτως αν τονίζεται ή συλλαβή.

↳↳
τα__

55. Παρομοίως, τὸ ἴσον μετὰ τὸ ὁποῖο ἀκολουθεῖ μία όμοσύλλαβη απόστροφος πρέπει νὰ πάρη βαρεΐα, ασχέτως αν τονίζεται ή συλλαβή. Ἡ απόστροφος μπορεῖ νὰ ἔχη καὶ ἀπλή καὶ γοργόν.

↳↳ ↳↳ ↳↳
τα__ τα__ τα__

56. Ὄταν ὁμως συνεχόμενες απόστροφος δὲν ἔχουν μία συλλαβή γιά τὸ κάθε ζευγος απόστροφων, δὲν γράφονται βαρεΐες:

↳↳↳↳
τα τα τα__ τα

57. Παρομοίως ὅταν ἔχουμε παραπάνω ἀπὸ δύο ζεύγη όμοσύλλαβων απόστροφων, ή βαρεΐα γράφεται πρὶν ἀπὸ κάθε ζεύγος.

↳↳↳↳↳↳↳↳↳↳
τα τα__ τα__ τα__ τα__ τα

58. Ἐπίσης, ζεύγη ἀπὸ ἴσον καὶ απόστροφος παίρνουν βαρεΐες ὅταν εἶναι όμοσύλλαβα.

↳↳↳↳ ἢ ↳↳↳↳
τα__ τα__ τα__ τα__ τα__

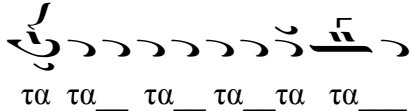
59. Ἐπίσης, ή βαρεΐα τίθεται πρὶν ἀπὸ ζεύγη απόστροφων ὅταν προηγῆται ἀπὸ όμοσύλλαβη πεταστή.

↳↳↳↳↳↳
τα__ τα__

60. Ἀλλὰ στὸ προηγούμενο παράδειγμα, ἐὰν ή δεύτερη απόστροφος εἶναι ἑτεροσύλλαβη, δὲν τίθεται βαρεΐα.

↳↳↳↳↳↳
τα__ τα__ τα__ τα

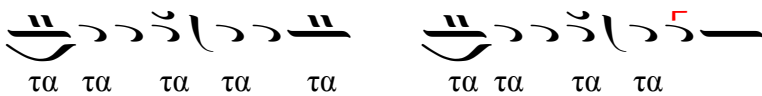
61. Ἐπὶ πλέον, βαρεῖες δὲν τίθενται πρὶν ἀπὸ ζεύγη ἀποστρόφων ὅταν μία ἀπόστροφος ἀκολουθεῖ τὰ ζεύγη ἀποστόφων.

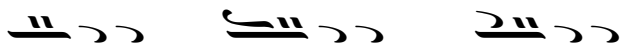
62. Ἐπίσης δὲν τίθενται βαρεῖες ὅταν οἱ ἀπόστροφοι δὲν ἔχουν μία συλλαβὴ γιὰ κάθε ζεῦγος ἀπὸ ἀποστρόφους.

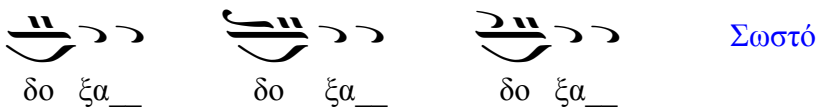
63. Ἀλλὰ ὅταν ὑπάρχουν πολλές ἀπόστροφοι συνεχόμενες, ἡ βαρεῖα πρέπει νὰ τεθῆ πρὶν ἀπὸ τὶς δύο τελευταῖες ἀποστρόφους ἐὰν ἔχουν δική τους συλλαβή.

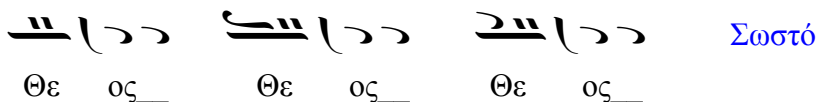
64. Ἡ βαρεῖα δὲν γράφεται μετὰ ἀπὸ χαρακτήρα μὲ ψηφιστόν. Ἐπομένως οἱ ἐξῆς συμπλοκές:

μποροῦν νὰ τονισθοῦν μὲ ψηφιστόν κάτω ἀπὸ τὸ ὀλίγον ὅταν καὶ οἱ τέσσερις χαρακτήρες εἶναι ὁμοσύλλαβοι ἢ ὅταν οἱ πρῶτοι δύο χαρακτήρες συνδέονται μὲ τονισμένη συλλαβή:

Ἀλλὰ αὐτὲς οἱ συμπλοκές γράφονται μὲ βαρεῖες ὅταν οἱ πρῶτοι δύο χαρακτήρες δὲν συνδέονται μὲ τονισμένη συλλαβὴ καὶ ὅταν οἱ δύο ἀπόστροφοι ἔχουν δική τους συλλαβή:

Ἔτσι αὐτὴ ἡ συμπλοκὴ ποτὲ δὲν γράφεται καὶ μὲ ψηφιστόν καὶ μὲ βαρεῖα:

65. Παρομοίως, ή βαρεΐα δέν γράφεται μετά από χαρακτήρα με άντικένωμα.

— ㄵ^ㄱ Σωστό

ㄴ^ㄱ ㄵ^ㄱ Λάθος. Πρέπε νά γραφή έτσι: ㄴ^ㄱ — ㄵ^ㄱ

66. Η πεταστή με κλάσμα συνοδεύεται με βαρεΐα όταν ακολουθοῦν δύο όμοσύλλαβες απόστροφοι. Όταν όμως ακολουθοῦν τρεΐς απόστροφοι παραλείπεται ή βαρεΐα.

ㄴ^ㄱ ㄵ^ㄱ
τα τα_

ㄴ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ
τα τα_ τα

ㄴ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ
τα τα_ τα τα_ τα

67. Η κάτωθι συνηθισμένη θέσις γράφεται με βαρεία, ακόμα και όταν ο χαρακτήρας μετά την βαρεία δέν είναι τονισμένη συλλαβή.

ㄴ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ
θε ος

68. Όταν όμως οι χαρακτήρες στη προηγούμενη θέσι συνδέονται με τρεΐς συλλαβές, ή βαρεία αντικαθίσταται από πεταστή (και ή ύπορροή αντικαθίσταται από τὸ συνεχές έλαφρόν).

ㄴ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ
αν θρω πος

ή

ㄴ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ
αν θρω πος

69. Στα ακόλουθα παραδείγματα με όμαλόν, ή βαρεία πρέπει νά γραφή πριν από τὸν πρώτο χαρακτήρα. Σημειωτέον ότι όταν ένας χαρακτήρας με όμαλόν προηγείται από την βαρεία, δέν είναι απαραίτητο νά ακολουθήση κατιών χαρακτήρας.

ㄴ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ

ㄴ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ κτλ.

Τὰ προηγούμενα παραδείγματα ισχύουν με γοργά:

ㄴ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ

ㄴ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ ㄵ^ㄱ κτλ.

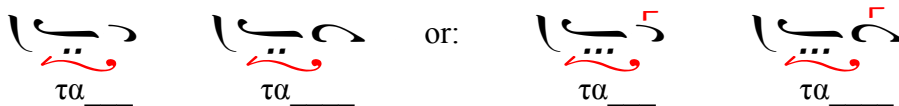
70. Η βαρεία χρησιμοποιείται επίσης όταν τὰ κάτωθι κλάσματα γράφονται αναλυτικά:

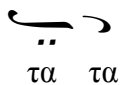
71. Η βαρεία γράφεται και πριν από χαρακτήρες που έχουν διπλή ή τριπλή και σύνδεσμο.

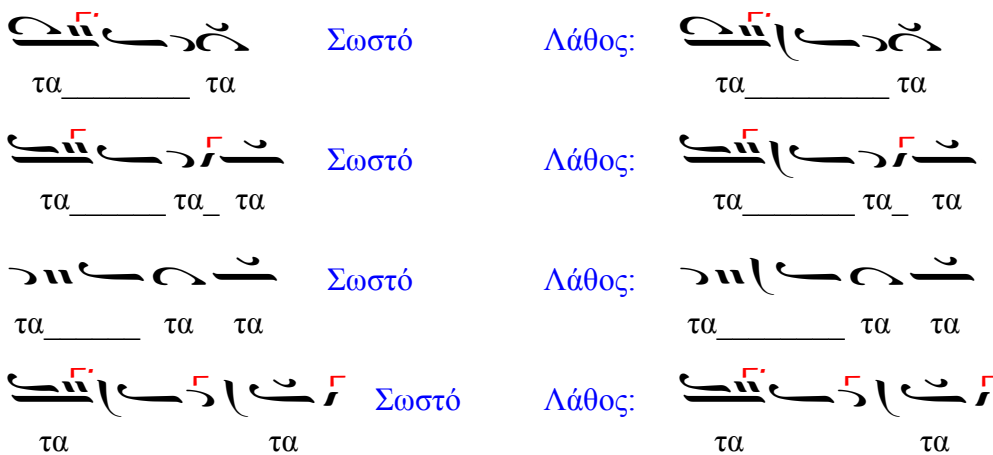
72. Παρομοίως, όταν τὸ ἴσον (ἢ τὸ ὀλίγον) με ἀντικένωμα και ἀπλή () χρειάζεται να διαρκέσει περισσότερο χρόνο, τὸ ἴσον παίρνει βαρεία και σύνδεσμο:

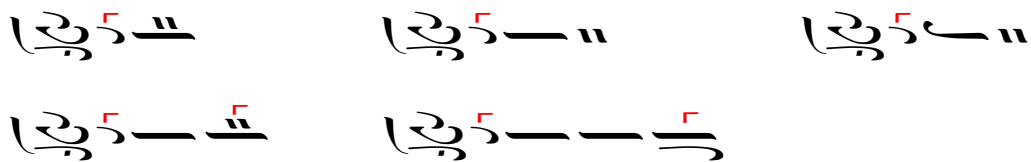
73. Ἀλλὰ στὰ προηγούμενα παραδείγματα, δὲν χρησιμοποιεῖται οὔτε βαρεία οὔτε σύνδεσμος ὅταν ὁ κατιὼν χαρακτήρας εἶναι ἑτεροσύλλαβος.

74. Η βαρεία δὲν γράφεται πριν ἀπὸ τὸ ἴσον πὺν συνοδεύεται ἀπὸ συνεχῆς ἑλαφρὸν ἢ πριν ἀπὸ ἑτεροσύλλαβο ἴσον.

75. Όταν ένας χαρακτήρας έχει άπλη και αντίκνωμα, πρέπει να λάβη βαρεία και πεταστή όταν μετά από την έγγοργη απόστροφο υπάρχουν δύο αντίοντες χαρακτήρες (ή ένα ίσον και ένας ανιών χαρακτήρας), τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος δὲν ἐπηρεύεται ἀπὸ γοργόν.

Λόγω αὐτοῦ τοῦ κανόνα, τὰ κάτωθι παραδείγματα δὲν μποροῦν νὰ γραφοῦν μὲ βαρεία καὶ πεταστή (καὶ δὲν παίρνουν βαρεία):

Ὁ ἴδιος κανόνας ἰσχύει καὶ γιὰ ἀνιόντες χαρακτήρες:

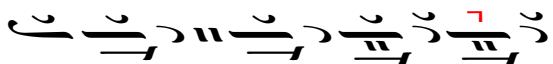
Ἡ ἐξῆς θέσις ἀποτελεῖ ἐξαίρεσι αὐτοῦ τοῦ κανόνα:

Κανόνες για τὸ Ὁμαλόν

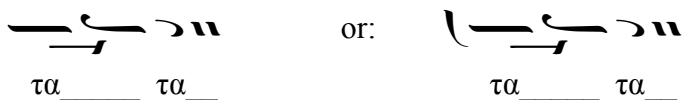
76. Τὸ ὀλίγον μὲ κλάσμα παίρνει ὀμαλόν μόνο ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ ἀπόστροφο καὶ κεντήματα ἢ ἀπὸ κλάσμα.

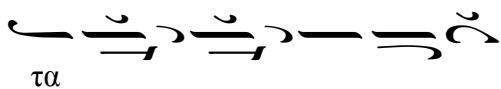
77. Ὄταν τὸ ὀλίγον (ἢ τὸ ἴσον) μὲ κλάσμα ἀκολουθῆται ἀπὸ μόνο μία ἀπόστροφο μὲ κλάσμα, τὸ ὀλίγον γράφεται μὲ ὀμαλόν, ἐκτὸς ἂν δεν χρειαστῆ τραχύτητα ἢ τονισμὸ τὸ ὀλίγον.

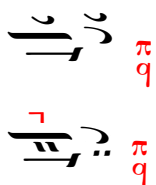
78. Ὄταν ἡ ἀπόστροφος δὲν ἔχη κλάσμα, τὸ κλάσμα ἀπὸ τὸ ὀλίγον μπορεῖ νὰ ἀφαιρεθῆ καὶ νὰ ἀντικατασταθῆ μὲ ἴσον πού συνδέεται μὲ τὸ ὀλίγον καὶ μὲ ὀμαλόν. Μπορεῖ νὰ προηγήται βαρεῖα.

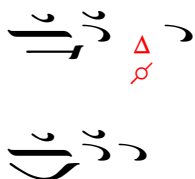
79. Τὸ ὀλίγον μὲ ὀμαλόν μπορεῖ νὰ ἀκολουθῆται καὶ ἀπὸ μόνο μία ἀπόστροφο χωρὶς κλάσμα.

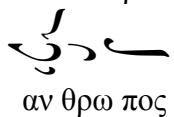
80. Ὄταν ἓνα δίχρονο ὀλίγον ἀκολουθῆται ἀπὸ μόνο μία ἀπόστροφο μὲ κλάσμα ἢ διπλῆ πρὶν ἀπὸ μία μαρτυρία (δηλ. σὲ ἐντελῆ ἢ μερικὴ κατάληξι), τὸ ὀλίγον γράφεται μὲ ὀμαλόν, ἔστω καὶ ἂν ἐκείνη ἢ συλλαβὴ δὲν τονίζεται.

81. Ὄταν δὲν γίνεται κατάληξι μετὰ τὴν ἀπόστροφο, τὸ ὀμαλόν ἀντικαθίσταται ἀπὸ ψηφιστόν.

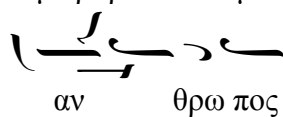

82. Η δίχρονη πεταστή δέν μπορεί νά γραφή πρὶν ἀπὸ μόνο ἓνα κατιόντα χαρακτήρα. Σὲ τέτοια περίπτωσι, ἀντικαθίσταται ἡ πεταστή ἀπὸ ὀλίγον μὲ βαρεῖα καὶ ὀμαλὸν μὲ ἴσον.

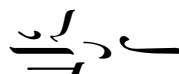
ανθρωπος

Λάθος. Πρέπει νά γραφή ὡς ἐξῆς:

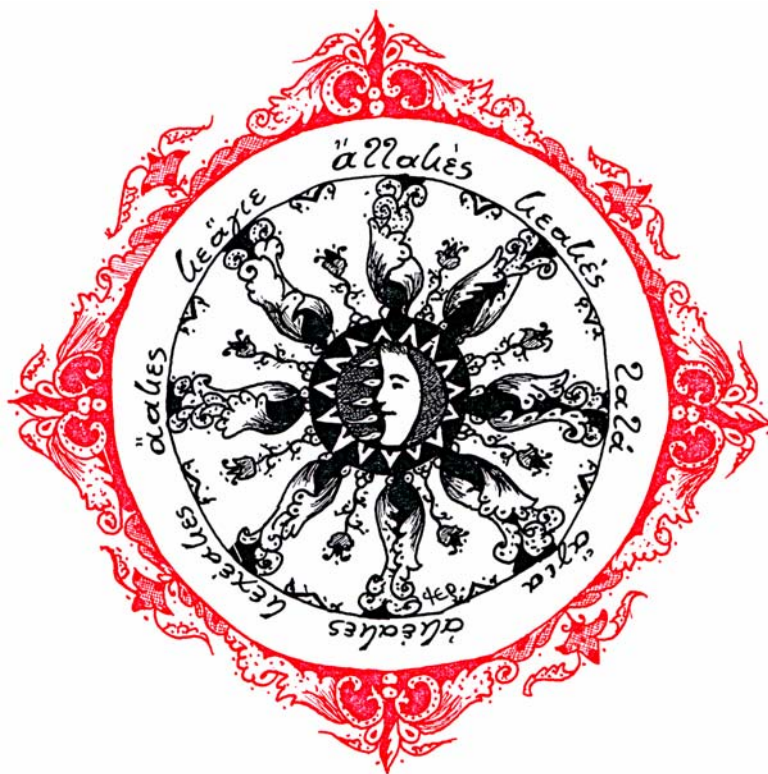

ανθρωπος

ἢ ὡς ἐξῆς:

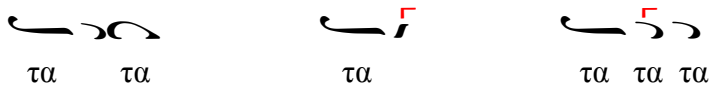

ανθρωπος

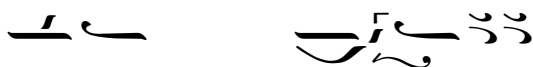

Κανόνες για την Ύπορροή και τὸ Συνεχὲς Ἐλαφρόν

83. Ἡ ἐπιλογή τῆς ἔγγοργης ὑπορροῆς ἢ τοῦ συνεχοῦς ἐλαφροῦ ἢ δύο ἀποστροφῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὶς συλλαβές:

84. Ἡ ὑπορροή τίθεται πάνω σὲ ὀλίγον ὅταν ἀκολουθῆ ἴσον (αὐτὸ συμβαίνει σπανίως), ἐκτὸς ἂν συνδέεται μὲ τὸ ἴσον μὲ σύνδεσμο.

85. Ὅταν κεντήματα ἀκολουθοῦν τὴν ὑπορροή, τίθενται πάνω ἀπὸ ὀλίγον ὅταν ἀκολουθῆ κατιῶν χαρακτήρας.

86. Ὅταν ἓνας ἀνιῶν χαρακτήρας χωρὶς κλάσμα ἀκολουθῆται ἀπὸ ἔγγοργη ὑπορροή ἢ ἀπὸ συνεχὲς ἐλαφρόν, ὁ ἀνιῶν χαρακτήρας πρέπει νὰ εἶναι ὀλίγον μὲ ψηφιστόν ἢ πεταστή, ἀσχέτως ἂν τονίζεται ἐκείνη ἢ συλλαβή, καὶ ἀσχέτως ἂν εἶναι στὴν ἄρσι ἢ στὴν θέσι.

87. Τὸ ψηφιστόν ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ τεθῆ στὴν ἐξῆς θέσι:

88. Ἐπίσης, ἡ πεταστή χρησιμοποιεῖται ἀντὶ ὀλίγου σὲ δίχρονο χαρακτήρα πρὶν ἀπὸ τὴν ὑπορροή. Ἀλλὰ ὅταν ἡ ὑπορροή ἀκολουθῆται ἀπὸ κατιόντα χαρακτήρα, ἡ πεταστή ἀντικαθίσταται ἀπὸ ὀλίγον μὲ ψηφιστόν.

89. Παρομοίως, τῆς ὑπορροῆς μὲ δίγοργον μετὰ τὴν ὁποῖαν ἀκολουθεῖ ἀπόστροφος δὲν μπορεῖ νὰ προηγηθῆται πεταστή. Ἄντὶ αὐτοῦ χρησιμοποιεῖται ὀλίγον μὲ ψηφιστόν.

 Λάθος

 Σωστό

90. Ἐνας χαρακτήρας μὲ κλάσμα μετὰ τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ συνεχὲς ἑλαφρὸν πρέπει νὰ γραφῆ μὲ πεταστή:

91. Ὁ ἀνιὼν χαρακτήρας ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν ὑπορροή μὲ δίγοργον γράφεται ὡς ὀλίγον, ἐκτὸς ἂν ἀκολουθηθῆται ἀπὸ δίχρονο χαρακτήρα, ὁπότε γράφεται ὡς κεντήματα.

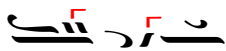
 τα _____ τα

92. Ἡ φθορὰ τίθεται πάνω ἀπὸ τὴν ὑπορροή ὅταν ἰσχύη γιὰ τὴν πρώτη ἀπόστροφο τῆς ὑπορροῆς (), ἐνῶ τίθεται κάτω ἀπὸ τὴν ὑπορροή ὅταν ἰσχύη γιὰ τὴ δεύτερη ἀπόστροφο ().

93. Ἡ ἔγγοργη ὑπορροή συνήθως ἀκολουθεῖται ἀπὸ κεντήματα καὶ ὄχι ὀλίγον.

94. Ἀλλὰ τὸ ὀλίγον γράφεται ἀντὶ τὰ κεντήματα μετὰ ἀπὸ ἔγγοργη ὑπορροή ὅταν ὁ χαρακτήρας μετὰ τὴν ὑπορροή εἶναι δίχρονος ἢ τρίχρονος ἢ ὅταν ἔχη ἄχρονο χαρακτήρα (ὅπως τὸ ἀντικένωμα) ἢ ὅταν ὑπάρχη ἴσον μετὰ τὸν χαρακτήρα ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν ὑπορροή.

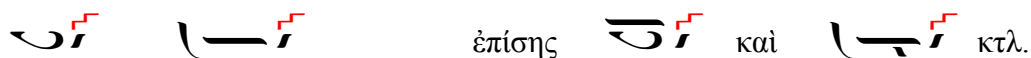
95. Τὸ ψηφιστόν δὲν μπορεῖ νὰ τεθῆ κάτω ἀπὸ τὸ ἴσον ὅταν ἀκολουθηῖ ὑπορροή ἢ συνεχὲς ἑλαφρὸν ἐκτὸς ἂν τὸ ἴσον ἔχει τονισμένη συλλαβή:

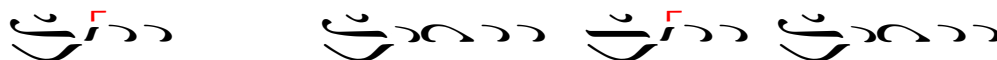
96. Ἀλλὰ ἡ πεταστή καὶ τὸ ψηφιστὸν μποροῦν νὰ γράφονται ὡς ἐξῆς μὲ τὴν ὑπορροή:

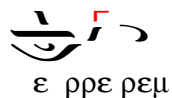
97. Ὄταν ἓνας ἀνιὼν χαρακτήρας βρίσκεται πρὶν ἀπὸ ὑπορροή μὲ δίγοργον, πρέπει νὰ γραφῆ ὡς πεταστή ἢ ὡς ὀλίγον μὲ βαρεῖα, ἐκτὸς ἂν ἡ ὑπορροή ἀκολουθῆται ἀπὸ ἀπόστροφο, ὅποτε ὁ ἀνιὼν χαρακτήρας γράφεται μὲ ψηφιστόν (βλέπε κανόνα 89).

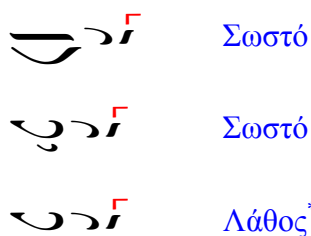
98. Ὄταν ἡ ὑπορροή ἢ τὸ συνεχές ἐλαφρὸν προηγῆται ἀπὸ δίχρονο χαρακτήρα καὶ ἀκολουθῆται ἀπὸ κατιόντα χαρακτήρα, ὁ δίχρονος χαρακτήρας δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πεταστή, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ ἔχη ψηφιστόν.

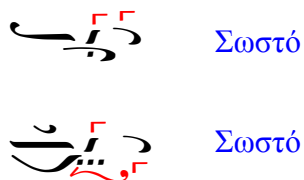
99. Ἡ ὑπορροή ποτὲ δὲν ἔχει ἴδια συλλαβή, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κρατήματα.

100. Ἡ ἀπόστροφος μετὰ τὴν ὁποῖαν ἀκολουθεῖ ὑπορροή δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη μπροστά της πεταστή, ἐκτὸς ἂν ἡ πεταστή ἔχει κλάσμα.

101. Ὄταν ἡ ὑπορροή μὲ ἀπλὴ συνοδεύεται ἀπὸ ἔγγοργη ὁμοσύλλαβη ἀπόστροφο, τὸ ἀντικένωμα πρέπει νὰ τεθῆ κάτω ἀπὸ τὴν ὑπορροή. Ὄταν ὁμως σὲ παρόμοια περίπτωσι ὑπάρχει διπλὴ ἢ τριπλὴ κάτω ἀπὸ τὴν ὑπορροή, ἀντὶ τοῦ ἀντικενώματος τίθεται σύνδεσμος.

* Ὁ Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ ὁμως, συχνὰ ἔγραφε αὐτὴ τὴ θέσι μὲ μονόχρονη πεταστή.

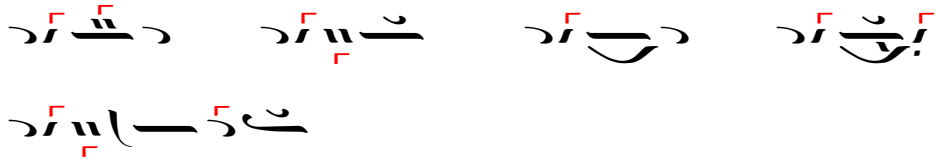
102. Ίσον ή απόστροφος με κλάσμα ακολουθούμενα από έγγοργη ύπορροή παίρνουν μπροστά τους βαρεΐα στην περίπτωση τής έξής καταληκτικής γραμμής.

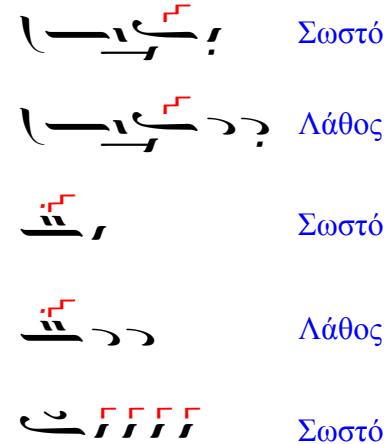
103. Η βαρεΐα δέν τίθεται πριν από μονόχρονη απόστροφο που συνοδεύεται από ύπορροή. Η μοναδική έξαίρεσις αυτού του κανόνα είναι ή έξής θέσις τής παπαδικής:

Και όμως, οι έξής παρόμοιες θέσεις δέν γράφονται με βαρεΐα πριν από την απόστροφο:

104. Δύο κατιόντες όμοσύλλαβοι χαρακτήρες που έκτελοϋνται γρήγορα (είτε λόγω τής παρουσίας διγόργου είτε λόγω τής γρήγορης χρονικής άγωγής) δέν γράφονται ως δύο απόστροφοι αλλά ως ύπορροή.

105. Η διάρκεια τής ύπορροής επεκτείνεται με την άπλη, την διπλη, ή την τριπλη. Η ύπορροή γράφεται με κλάσμα μόνο όταν έχη και πεταστή ή ψηφιστόν.

Ένας που μαθαίνει την ὀρθογραφία τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς ὀφείλει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν του ὅτι μερικὰ βιβλία Βυζαντινῆς μουσικῆς ἔχουν ὀρθογραφικὰ λάθη. Γιὰ παράδειγμα, ἀναφέρονται οἱ ἐξῆς ἐκδόσεις μὲ λάθη:

Βιβλία μὲ ἐλάχιστο σεβασμὸ πρὸς τοὺς κανόνες ὀρθογραφίας:

Ἱερά Ὑμνωδία, Ἰωάννου Σακελλαρίδη, Ἀθῆναι, 1914 (καὶ Brookline, 1956).

Βιβλία μὲ πολλὰ ὀρθογραφικὰ λάθη:

Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Ἑβδομάς, Πεντηκοστάριον, Γεωργίου Ραιδεστηνοῦ, 1884, 1886.

Βιβλία μὲ μερικὰ ὀρθογραφικὰ λάθη:

Μουσικὸς Πανδέκτης, ἔκδοσις Ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «ΖΩΗ», Ἀθῆναι, 8 Τόμοι.

Νέα Μουσικὴ Συλλογὴ, Νέα Μουσικὴ Κυψέλη, Ἀθανασίου Καραμάνη, Θεσσαλονίκη, 8 Τόμοι, 1955-2003.

Βιβλία μὲ λίγα ὀρθογραφικὰ λάθη:

Μουσικὸν Τριώδιον, Θρασυβούλου Στανίτσα, Ἀθῆναι, 1969.

Μουσικὸς Θησαυρὸς τῆς Λειτουργίας, Νεκταρίου Μοναχοῦ, Ἁγιον Ὄρος, 1931, 2 Τόμοι.

Ἀναστασιματάριον, ἔκδοσις Ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «ΖΩΗ», Ἀθῆναι, 2002.

Τὰ πιὸ ἐγκυρα βιβλία μὲ τέλεια ὀρθογραφία εἶναι ἐκεῖνα ποὺ περιέχουν αὐτούσια κείμενα ποὺ ἔγραψαν οἱ Τρεῖς Διδάσκαλοι καὶ οἱ ἄμεσοι μαθητές τους. Ὡς παράδειγμα, παραθέτουμε τὸν ἐξῆς μικρὸ κατάλογο. Τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ βιβλία ἔχουν ἐπανεκδοθεῖ πρόσφατα. Ὑπάρχουν πληροφορίες ποῦ πουλιοῦνται στὸ:

<http://www.stanthonysmonastery.org/music/ByzBooks.pdf>

Νέον Ἀναστασιματάριον, Πέτρου Ἐφεσίου, 1820.

Ταμεῖον Ἀνθολογίας, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, 1824.

Εἰρμολόγιον τῶν Καταβασιῶν Πέτρου Πελοποννησίου καὶ Πέτρου Βυζαντίου, 1825.

Συλλογὴ Ἰδιομέλων καὶ Ἀπολυτικίων, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, 1831.

Ἀναστασιματάριον Νέον, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, 1832.

Εἰρμολόγιον Καλοφωνικόν, διορθωθὲν παρὰ Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, 1835.

Μουσικὴ Πανδέκτη (ὄχι Μουσικὸς Πανδέκτης), Ἰωάννου Λαμπαδαρίου καὶ Στεφάνου Α΄ Δομεστίκου, 4 Τόμοι, 1850-1851. (ἢ "παπαδική" τοῦ Γρηγορίου Πρωτοψάλτου)

Αυτή ή συλλογή κανόνων ὀρθογραφίας μαζεύτηκε ἀπὸ τὸν Ἱερομόναχο Ἐφραίμ, καὶ βρίσκεται στὸ ἴντερνετ στὰ ἀγγλικά στὸ:

<http://www.stanthonysmonastery.org/music/ByzOrthography.pdf> καὶ στὰ ἑλληνικά στὸ:

<http://www.stanthonysmonastery.org/music/ByzOrthographyGreek.pdf>

Ἐὰν παρατηρήσετε κανένα λάθος ἢ ἔχετε κάτι νὰ προσθέσετε, σᾶς παρακαλοῦμε νὰ ἐπικοινωνήσετε μαζί μας στὸ ἐξῆς email: byzmusic@yahoo.com

Οἱ χαρακτῆρες βυζαντινῆς μουσικῆς γράφτηκαν μὲ τὴ δική μας γραμματοσειρὰ ποὺ μπορεῖτε νὰ κατεβάσετε δωρεὰν ἀπὸ τὴν ἱστοσελίδα μας στὸ:

<http://www.stanthonysmonastery.org/music/ByzMusicFonts.html>

* * *

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ κανόνες ὀρθογραφίας (ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς κανόνες 2ε, 6, 12, 13, 19, 43, 44, 50, 51, 64, 68, 75, 103, καὶ 104, τοὺς ὁποίους συμπεράναμε ἀπὸ προσωπικὲς παρατηρήσεις) συλλέχθηκαν ἀπὸ τὰ ἐξῆς βιβλία:

Ἀνατολικιώτου, Διονυσίου Μπιάλλη, *Ὁ Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ καὶ ἡ Συμβολή του εἰς τὴν Μουσικὴν Μεταρρύθμισιν τοῦ 1814*, Ἀθήνα, 2003.

Κηλιτζανίδου, Παναγιώτου, *Μεθοδικὴ Διδασκαλία τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς*, Κωνσταντινούπολις, 1881.

Κυριαζίδου, Ἀγαθαγγέλου, *Αἱ Δύο Μέλισσαι*, Τόμος Β', Κωνσταντινούπολις, 1906.

Οἰκονόμου, Χαραλάμπους, *Βυζαντινῆς Μουσικῆς Χορδὴ - Θεωρητικόν*, Ἐν Ἱερᾷ Μητροπόλει Πάφου-Κύπρου, 1940.

Πανᾶ, Κωνσταντίνου Ι., *Θεωρία, Μέθοδος καὶ Ὄρθογραφία τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς*, Ἀθήναι, ἔκδοσις πρώτη, 1970.

Παναγιωτοπούλου, Δημητρίου, *Θεωρία καὶ Πρᾶξις τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς*, Ἀδελφότης Θεολόγων «Ὁ ΣΩΤΗΡ», Ἀθήναι, ἔκδοσις τετάρτη, 1986.

Φωκαέως, Θεοδώρου Παπαπαράσχου, *Κρητὶς τοῦ Θεωρητικοῦ καὶ Πρακτικοῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς*, Κωνσταντινούπολις, 1842.

Χατζηθεοδώρου, Γεωργίου, *Θεωρητικόν Βυζαντινῆς Μουσικῆς - Μέρος Δεύτερον*, Ἐκδόσεις Πολυχρονάκη, Κρήτη, 2004.

Ψάχου, Σπύρου Χ., *Ἡ Θεωρία τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς στὴν Πράξη*, Ἀθήνα, Β' ἔκδοσις, 2002.